1.4.2. İçtihadın Şartları

İçtihat, uzmanlık derecesinde ilmî bir faaliyettir. Dolayısıyla içtihat yapmak için yeterli donanıma sahip olmak gerekir. Bu **yeterlilik şartları** şunlardır:

- Müçtehit, öncelikle dinin temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve Resulullah'ın (s.a.v.) sünnetini bilmelidir. Ayetlerin kendine has bir dili, üslubu ve nüzul sebebi vardır. Hadislerin ise bir vürûd sebebi ve kültürel arka planı vardır. Müçtehidin bütün bu konularda gerekli birikim ve donanıma sahip olması gerekir.
- Müçtehit, Kur'an ve sünneti anlayabilecek derecede Arapçayı bilmelidir.
- Müçtehit, fıkıh ilmini ve tarihini bilmelidir. Fıkıh ilmi, uygulama ve düşünce düzeyinde tarih boyunca büyük bir gelişme göstermiştir. Bazı konularda icma oluşmuştur. İçtihat yaparken bu tarihî mirastan yararlanmak gerekir.
- Müçtehit, fıkıh ilminin kaynaklarını ve bu kaynaklardan hüküm çıkarabilmenin yol ve yöntemlerini iyi bilmelidir.
- Müçtehit, yaptığı içtihadında dinin genel amaçlarını göz önünde bulundurmalıdır.

BİLGİ KUTUSU

Osmanlı'nın son döneminde Hanefi mezhebine bağlı olarak belli konuların kanunlaştırıldığı Mecelle-i Ahkâmı Adliyye'nin 14. maddesinde 'hakkında kesin ayet veya hadis bulunan konularda içtihadın câiz olmadığı' şu şekilde ifade edilmiştir:

"Mevrid-i nasda ictihâda mesağ yoktur." Yani, kesin naslarla belirlenmiş açık hükümlerde içtihada yer yoktur.

9 bk. Bakara suresi, 173. ayet; Mâide suresi, 3. ayet.

NESİH النسخ Şer'î bir hükmün daha sonra gelen şer'î bir delille kaldırılması.

- Müçtehit, hakkında içtihat yapılıp yapılamayacak konuları bilir. Hakkında kesin delil bulunan hükümlerde içtihat yapamaz. Sadece hakkında kesin delilin bulunmadığı konularda içtihat yapılabilir. Örneğin cuma namazının farz olması içtihada konu olmaz. Ancak cuma namazının şartları konusunda içtihat yapılır.
- Müçtehit, nesih ve mensuh konularını bilmelidir.
- Müçtehidin, zaman ve mekân değişimine bağlı toplumun değişen hayat şartlarını ve ihtiyaçlarını, yaşadığı toplumun örf ve âdetlerini iyi bilmelidir.

10 bk. Buhârî, İ'tisâm, 20, 21; Müslim, Akdiye, 15; Ebû Dâvud, Akdiye, 2.